

N:o 108.

Af herrar **H. Hedlund** och **G. Elowson**, om skrifvelse till Konungen
angående tillämpning af den proportionella valmetoden vid val
af stadsfullmäktige.

Vid sistlidet års riksdag väckte undertecknad Hedlund den motion,
»att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl.
Maj:t måtte låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan
ändring i kungl. förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars
1862, att den proportionella valmetoden tillämpas vid val af stadsfull-
mäktige.»

I motiveringen anfördes bland annat:

»Den graderade röstskalan upprättar, som bekant, i de svenska kom-
munerna ett förmögenhetsvälde utan like i något annat land. Att efter
hand begränsa denna och därigenom något jämnare bland skattdragarne
fördela inflytandet på de kommunala angelägenheterna har visat sig vara
ett segt och långsamt arbete. Först år 1900 genomfördes en begränsning
af den kommunala rösträtten på landet, och hvad städerna vidkommer,
har intet åtgjorts, sedan år 1869 högsta röstetalet begränsades till 100
röster och en femtiondedel af valkretsens hela röstetal. Andra Kammaren
har åren 1891 och 1899 uttalat sig för en ytterligare begränsning af den
kommunala rösträtten i stad, utan att det dock haft någon påföljd.

»Det finnes emellertid en utväg att i de kommuner, hvilkas ange-
lägenheter handhafvas af fullmäktige, sålunda i främsta rummet stads-
kommunerna, åvägabringa något rättvisare förhållanden äfven med den
graderade skalans ensidiga röstfördelning. Det sker genom införande af
ett *proportionellt valsysteem* vid val af kommunalrepresentation. De höga

Bih. till Riksd. Prot. 1903. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 32 Häft. (N:is 108—114). 1

röstetalen behärska visserligen fortfarande valen. Men medan de för närvarande till regel äga makt att besätta samtliga platser i kommunalrepresentationen, om de hålla tillsammans, skulle i sådant fall ett mindretal af jämförelsevis få röster, afgifna af många röstande, kunna insätta någon eller några af de sina.

»Den graderade röstskalan svåraste olägenheter äro väl, att klickvalde lätt kan uppstå och att den stora mängden af smärre röstägare, hvilken finner sig vanmäktig inför de höga röstetalen, intages af likgiltighet, ofta åtföljd af bitterhet och misstro, hvaraf medborgarandan lider. Proportionsvalet leder till insättandet i representationen af ett mindretal, som kan öfva kritik och föra de smärre röstägarnes talan. Det har också med rätta anmärkts, att vid stadsfullmäktigval, då en mängd platser skola besättas, hvarje lista till regeln upptager blott några verkligt betydande namn och för resten fylles med obetydligheter. Proportionsvalet skulle införskaffa i kommunalrepresentationen såväl flertalets som mindretalets mest betydande kandidater samt sålunda inverka förmånligt på dennas sammansättning.

»Äfven där partiskillnaden vid kommunala val icke går vågrätt utan lodrätt genom samhället, så att de höga röstetalen stå delade sinsemellan liksom de små, framstår ändamålsenligheten och rättvisan af det proportionella valsättet i påfallande grad. Halfva antalet fullmäktige skall på en gång tillsättas, och för närvarande kan det hänga på ett fåtal röster, om hela majoritets- eller hela minoritetslistan går igenom, medan ett proportionellt valsystem skulle tillförsäkra ett dess större antal af mindretalets män inträde i representationen, ju närmare hvarterda partiets röstsiffror stå hvarandra.

»Okontrollerad makt leder allt för lätt till missbruk, och i synnerhet i mindre samhällen, där den graderade röstskalan för närvarande låter stadsfullmäktige omvälja och komplettera sig själfva, är det angeläget, att valanordningar träffas, hvilka tillförsäkra åtminstone några af mindretalets målsmän inträde i representationen. Den kritik och yttranderätt, hvilken vid kommunalstämma och allmän rådstuga tillkommer hvarje röstberättigad medlem af kommunen, skulle på sådant sätt få någon ersättning. Medan det proportionella valsystemet eljes plägar förordas såsom ett skydd för mindretalets rätt, skulle det i våra kommuner, så länge den graderade röstskalan råder i nuvarande eller lindradt skick, blifva efter omständigheterna ett skydd för flertalets rätt, hvilket ej minskar dess existensberättigande. — —

»Samma skäl för användningen af proportionsval gälla för de landskommuner, hvilka välja fullmäktige, som för städerna. Då emellertid de senares

valmyndigheter kanske äro i allmänhet bättre rustade för att rätt tillämpa den proportionella valproceduren, hvilken alltid måste stå efter det vanliga majoritetsvalet i enkelhet, torde vara lämpligast att tills vidare inskränka det nya valsättets användning till städerna.»

Motionen lände då icke till någon åtgärd, om också samtliga de talare, som i Andra Kammaren yttrade sig i ämnet, erkände det behjärtansvärda i hennes grundtanke. Vi skulle under sådana förhållanden icke hafva nu återupptagit frågan, om icke vid den därpå följande behandlingen af den politiska rösträttsfrågan starka sympatier i båda kamrarne hade framträdtt för tillämpning af det proportionella valsystemet vid politiska val, med påföljd, att Kungl. Maj:t tillsatt en kommitté med uppdrag att utreda bland annat frågan om proportionella riksdagsmannaval och om detta systems lämplighet för våra förhållanden. Denna kommitté äger gifvetvis de bästa betingelser att kunna på tillfredsställande sätt utreda äfven frågan om kommunala proportionsval. Och ingen anledning finnes att längre uppskjuta en sådan utredning, då en mångsidigare sammansättning af stadsfullmäktigförsamlingarna, än majoritetsvalet med den graderade röstskalan medger, utan gensägelse är önskelig, och då det nu i allt fall sättes i fråga, att valmän och valförrättare skola vänja sig vid denna metod vid politiska val.

Att det proportionella valsystemet väl låter tillämpa sig på val med graderad röstskala, vitsordas af aktuarien I. Flodström, hvilken i sitt med statsbidrag utgifna arbete om »Proportionella valmetoder» yttrar (sid. 9): »Flertalet af de proportionella valmetoderna kunna nämligen utan svårighet tillämpas äfven vid användningen af graderad röstskala, antingen så, att de röstande till sin disposition erhålla ett olika antal röstsedlar, såsom vid de belgiska valen, eller på det sätt, att — såsom hos oss vid stadsfullmäktigval, val inom aktiebolag m. m. — det för hvarje väljare fastställda röstetalet vid röstsedeln aflämnande antecknas å dess baksida och hvarje röstsedel sedan anses lika med så många röstsedlar, som det antecknade röstetalet angifver».

I öfrigt tillåta vi oss hänvisa till en bilaga, framställande tillvägagången vid ett proportionellt stadsfullmäktigval, hvarvid Emil Svenséns metod blifvit använd.

På grund af det anförda få vi föreslå,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruledes proportionellt valsätt lämpligen låter sig användas vid val af stadsfullmäktige, samt därefter för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i kungl. förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862, att den proportionella valmetoden tillämpas vid val af stadsfullmäktige.

Stockholm den 27 januari 1903.

Henrik Hedlund.

Gullbr. Elowson.

Bilaga.

Exempel på proportionellt stadsfullmäktigval.

Tio platser skola tillsättas. Hvarje valman röstar på hvilka och så många kandidater honom lyster, men uppsätter namnen i den ordning, han önskar dem valda. Sex listor samla kring sig valmännens röster:

1:o) 12,341 röster gifvas åt $a^1, a^2, a^3, a^4, a^5, a^6, a^7, a^8, a^9$;

2:o) 5,855 röster gifvas åt $a^1, a^2, b^1, b^2, b^3, b^4, b^5$;

3:o) 5,477 röster gifvas åt $c^1, c^2, c^3, c^4, b^1, b^2$;

4:o) 1,252 röster gifvas åt $a^1, b^1, b^2, b^3, a^3, a^4$;

5:o) 626 röster gifvas åt e^1, a^2, a^3, a^4, a^5 ;

6:o) 89 röster gifvas åt c^1, c^2, f^1, f^2, f^3 .

25,640 röster äro afgifna, valkvot $\frac{25640}{10} = 2,564$.

De, som uppnått denna siffra, äro i första hand valda.

Preliminär röstfördelning:

Af listan 1 få a^1, a^2, a^3, a^4 2,564 röster hvar och a^5 2,085 röster.

Af listan 2 få, då a^1 och a^2 redan anses valde, b^1 och b^2 2,564 röster hvar och b^3 727 röster. Af listan 3 få c^1 och c^2 2,564 röster hvar och c^3 349 röster. Af listan 4 får, då a^1, b^1 och b^2 redan äro valde, b^3 samtliga 1,252 röster, hvilket med förut erhållna 727 gör 1,979. Af listan 5 får c^1 samtliga 626. Af listan 6 får f^1 samtliga 89 röster.

Preliminärt valde alltså $a^1, a^2, a^3, a^4, b^1, b^2, c^1, c^2$ — summa 8. Men som 10 skulle väljas, äro ännu 2 platser att fylla.

Definitiv röstfördelning:

Fördelningstal (funnet genom att sänka fördelningstalen för de särskilda listorna eller samverkande listgrupperna — här listorna 2 och 4 tillhopa —, tills man funnit det högsta fördelningstal, som möjliggör ett fullständigt val) 2,369. Valde: a^1, a^2, a^3, a^4, a^5 (af listan 1), b^1, b^2 (af listan 2), b^3 (1,117 röster af listan 2 och 1,252 af listan 4), samt c^1 och c^2 (af listan 3). Återstående röster tillräknas a^6 496 (från listan 1), c^3 739 (från listan 3), e^1 626 (från listan 5) och f^1 89 röster (från listan 6).